

weten u toch te vertellen, dat Kuyper zijn succes in de politiek heeft behaald door de mystieke roerselen van het eenvoudige volk als evenzoo vele sprengen in zijn aktie te doen uitmonden. De *unio mystica*, de mystieke vereeniging met Christus is een term, waar mee ten onzent zelfs liberalist en socialist vertrouwd zijn geraakt. En wij, geesteskinderen van Calvijn, zouden een gewonnen stembusaktie als verloren rekenen, indien daarin niet gewerkt had een mystieke aandrift, indien we niet in de gemeenschap met Christus onzen Koning ten strijde waren getrokken en indien de glorie van Zijn Naam ons niet als heilig doel had geziel.

Maar wetenschap en mystiek!

Die beide schijnen niet op elkander te rijmen.

Meestal hebben wetenschap en mystiek elkander bestreden. In de Middeleeuwen stonden mystici en scholastici met elkander niet zelden op gespannen voet. De zoogenaamde Aufklärung of Verlichting kwalificeerde de mystiek als zweezucht, welke aan waanzin grenst. Het machtige Ritschlianisme, dat zich geroepen voelde om de religie uit de polyparmen van de natuurwetenschappen te redden, deed desniettemin de mystiek in den ban.

Anderen willen wel de mystiek waardeeren als een gewichtig element in de ontwikkeling van het menschelijke zieleleven, als — gelijk iemand het uitdrukte — als een soort groeikrimp, die door de jonge leden optrekt, maar voorbij gaat, wanneer de jonge frissche krachten de overhand hebben genomen. Gebeurt dit evenwel niet, komen de menschen boven de mystiek niet uit, dan verkromt en verlamt deze hen en doemt hen tot levenslange invaliditeit.

Het uiterste wat men toegeven wil is dit, dat de beoefenaar der wetenschap ergens in zijn hart een werkplekje mag reserveeren voor de mystiek. Men weet dan ook geleerden van vroeger en later te noemen, die tevens tot de groote mystieken behoorden. Maar, zoo zegt men, die leidden in zekeren zin daarbij een dubbel leven. Zij boden eigenlijk de theorie van de verdubbeling der persoonlijkheid prachtmateriaal. Doch het Calvinisme kan zulk een wetenschapsopvatting niet deelen. Het duldt niet, dat boven de werkplaatsen der wetenschap waarschuwingen worden geschilderd met: toegang verboden voor de mystiek.

De mystiek mag nergens een gesloten deur vinden.

Allerminst in de collegezalen en laboratoria der wetenschap.

Ons Calvinisme onderstelt zelfs drieërlei mystieken faktor in de wetenschap, n.l. in haar *subjekt*, in haar *objekt* en in haar *methode*. Over elk dezer drie een enkel woord.

De mystieke faktor in het *subjekt* der wetenschap. In plaats van een ingewikkeld betoog op te zetten, geloof ik de kern van deze kwestie voor u te kunnen blootleggen door te herinneren aan de uitspraak van Christus: „*Blijft in Mij en Ik in U. Gelijkerwijs de rank geen vrucht kan dragen van zichzelf, zoo zij niet in den wijnstok blijft; alzo ook gij niet, zoo gij in Mij niet blijft. Ik ben de wijnstok en gij zijt de ranken; die in Mij blijft en Ik in hem, die draagt veel vrucht; want zonder Mij kunt gij niets doen.*”

Hoeveel definities er van mystiek zijn gevormd, zou ik niet voor u kunnen becijferen. Men heeft het begrip „mystiek” willen afleiden uit het woord, waarvan het herkomstig is: *my-ein* d. i. *sluiten*. Men heeft het pogen te bepalen uit de veelheid van verschijnselen, welke men als mystisch stempelde. Maar overeenstemming werd niet bereikt. Geen wonder! De ware mystiek kan alleen uit de openbaring der Schrift worden gekend.

Hoewel dan in de geciteerde toespraak van Jezus tot Zijn discipelen het woord „mystiek” niet voorkomt, zoo leed het voor de geloovigen van alle tijden geen twijfel of de zaak werd hier door Hem ontvouwd. Dit deel van het 15de hoofdstuk van Johannes mag genoemd de *locus classicus*, de klassieke bewijsplaats voor de mystiek.

Mystiek, zoo wordt u hier op het hart gedrukt, moet allereerst zijn: *gemeenschap met Christus*. „*Ik ben de wijnstok en gij zijt de ranken.*”

Bovendien: Het moet een *bewuste* en *gewilde* gemeenschap zijn. Vandaar het gebod: *blijft in Mij*. Dat „blijven” in den wijnstok wordt hier niet voorgesteld als een natuur noodzakelijkheid, maar wordt geëischt als aktie van den discipel van Jezus.

Er werkt een wederzijdsche drang tusschen Jezus

en de geloovige om in elkander te blijven. „*Blijft in Mij en Ik in u.*”

Onder mystiek moet alzoo verstaan de *beleving* van de gemeenschap met Christus.

En ook zoo zijn we er nog niet.

Want de gemeenschap met Christus dient om in gemeenschap te treden met den *Vader*. Daarom leidde Christus Zijn rede in met: „*Ik ben de ware wijnstok en mijn Vader is de landman*” en vervolgt Hij later: „*Hierin is Mijn Vader verheerlijkt, dat gij veel vrucht draagt.*”

Eindelijk bedingt Christus nog, dat Zijn woorden in de Zijnen blijven.

Dit alles samenlezende, kom ik tot deze omschrijving en omlijning van de mystiek: *zij is de beleving van de gemeenschap met God in Christus naar Zijn woord.*

Hiermee is dunkt mij markant aangegeven het essentiële verschil tusschen heidensche, modernistische, eklekticistische mystiek enerzijds en de zuiver christelijke anderzijds: zij is maar niet gemeenschapsbeleving met een Hooger Wezen. God genaamd, doch met God in Christus, want zoo sprak Christus zelf: „*Zoo iemand in Mij niet blijft, die is buitengeworpen gelijkerwijs de rank en is verdord.*”

Tevens is hiermee aangeduid het principieele onderscheid tusschen de mystiek en het mysticisme: zij is beleving van de gemeenschap met Christus naar het woord, terwijl het mysticisme de voedingsdraden van het Woord naar de mystiek doorsnijdt.

Welnu, zonder die mystiek kan nu de geloovige niets doen, kan hij niets geloovig doen, kan hij niet geloovig eten, niet geloovig drinken, *nog veel minder geloovig de wetenschap beoefenen*. Bestaansvoorwaarde voor een geloovige wetenschap is alzoo, dat haar beoefenaars, die haar subjekt uitmaken, in gemeenschapsbeleving met Christus staan. Anders wordt die wetenschap naar de dreiging van onzen Heiland in het vuur geworpen en verbrand.

Het moet dan ook veroordeeld als een averechtsche voorstelling, dat de mystiek een specialiteit is van het gevoel, gelijk de wetenschap van het denken. De mensch is geen wezen, dat uit allerlei schotten en afdeelingen is opgebouwd. Men kan niet aanwijzen: kamer no. 1 is zijn denk-, kamer no. 2 is zijn wils-, kamer no. 3 zijn gevoelsbureau. Er zijn er die van zichzelf hebben verklaard: ik ben met het hart een christen en met het denken een heiden. Doch dat is onbestaanbaar. Wie in zijn denken een heiden is, is het ook in zijn hart.

Als Jezus zegt: *zonder Mij d. i. zonder gemeenschapsbeleving met Mij, kunt gij niets doen*, vat dan dat „niets” zoo absoluut mogelijk op!

Past er toch nimmer de aftrekmethode op toe!

Zondert er vooral het wetenschappelijk denken en onderzoeken en experimenteeren niet van uit!

In het: „*zonder Mij kunt gij niets doen*, is het „gij” de volle persoonlijkheid van den discipel van Jezus. Dat „gij” bidt, dat „gij” begeert, dat „gij” bezint zich, ook wetenschappelijk.

En nu is onder alle wereldbeschouwingen, geestelijke stroomingen, konfessioneele richtingen het Calvinisme de eenige, die met dit woord van Christus voor de volle honderd procent ernst maakt.

Alle andere, hoe christelijk ook, hebben aan pelagianisme of semi-pelagianisme of synergisme het oor geleend.

Zij allen kennen aan den mensch toe, dat hij nog iets onafhankelijk van Christus kan doen. Zij willen voor sommige gelegenheden de rank uit den wijnstok rukken en er haar daarna weer inenten! Dat is de dood voor de rank! Doch het Calvinisme doet aan dat onheiligh werk niet mee. Het vonnist onverbiddelijk hem, die buiten gemeenschapsbeleving met Christus de wetenschap durft aanraken. Zietdaar dan de mystieke faktor in het *subjekt* der Calvinistische wetenschap.

Verdere vragen dringen zich op. Gewis. Met uw goedvinden echter laat ik die voor het oogenblik rusten.

Ik kom thans tot den mystieken faktor in het *objekt* der Calvinistische wetenschap.

Ook nu wil ik u niet vermoeien met een definitie, welke duister is van gekomprimeerde geleerdheid. Liever tracht ik u een niet direkt-wetenschappelijke, maar toch niet onjuiste idee van de Calvinistische wetenschapsidee te bieden. Gelijk alle wetenschap, dien naam waardig, zich bezig houdt met den samenhang in al het bestaande, zoo ook de Calvinistische. Maar het zwaarst weegt haar den samenhang, de verbinding

van al wat bestaat met Hem, die het al in aanzijn riep. Hier tast gij het verschil.

De ongeloovige wetenschap weigert beslist al wat is af te leiden uit en heen te leiden tot God.

Zij is erfelijk belast met de idee van Kant, dat wel bij religie en zedelijkheid, maar nimmer bij de wetenschap van God mag worden gesproken. Daarin mag de naam des Allerhoogsten zelfs niet vernoemd worden.

Zij vervolgt haar onderzoek naar den oorsprong der dingen tot op een ijle nevelvlek of een slijmerige oercoel toe, waaruit de kosmos zich zou hebben ontwikkeld en dat naar het einde der dingen tot de saambotsing van onze planeet met andere hemellichamen, maar met wat daarvoor of daarachter ligt, laat zij zich niet in. De zoogenaamde laatste vragen, de vraag naar de Eerste Oorzaak en het Hoogste Doel der dingen, verjaagt zij van het veld harer belangstelling.

Hier ringt zij den adelaar van het denken aan een keten en bevestigt dien aan de steile rots van het agnosticisme.

Zulk een gebondenheid van het denken kent de Calvinistische wetenschap niet.

Zij gunt aan de gedachte groter bewegingsvrijheid dan de radikaalste vrijdenker.

En dat kan zij, omdat zij niet, gelijk de ongeloovige wetenschap, vooroordeelen koestert tegen den Almachtige, Schepper des hemels en der aarde.

Doch ook wat de samenhang tusschen de verschijnselen zelf betreft is de afstand tusschen de Calvinistische en de andere wetenschap enorm.

De ongeloovige wetenschap ziet niettegenstaande al de golvingen en wisselingen in de werkelijkheid ten slotte dien samenhang als iets *statisch*, als iets, waarbij het een in het ander rust. Voor haar liggen de verschijnselen aan elkander verankerd.

Doch de Calvinist vat dien samenhang dynamisch op. Hij belijdt, dat die in stand gehouden wordt door een dynamis, door een kracht, die niet tot de wereld zelf behoort. Dat is, gij weet het, de alomtegenwoordige kracht Gods, waardoor Hij alle schepselen als met Zijn hand onderhoudt en regeert.

De Calvinistische wetenschap speurt ongetwijfeld ook na, hoe de dingen middellijk, naar haar causaal verband in elkander grijpen. Op dit punt gekomen kan haar beoefenaar stellig een eindweegs oploopen met hen, die een andere wetenschapsopvatting huldigen. Maar aldra naderen zij de kruising, waar zij onherroepelijk moeten scheiden. Van een samengaan tot het einde toe kan zelfs *bij geen enkel onderdeel van eenige wetenschap* de rede zijn.

Er kan geen splitsing worden aangebracht tusschen principieele en indifferente vakken. Het objekt der wetenschap, de werkelijkheid en haar samenhang, ligt niet passief voor den onderzoeker. Maar dynamisch als ze is, doet ze zich aktief aan hem voor. God werkt in haar. De ongeloovige merkt dit niet. Doch aan den man, wien de oogen geopend zijn door Geest en Woord, verschijnt bij de bestudeering van elk deel der werkelijkheid God blinkende. Dit is het eigene in de Calvinistische wetenschap, dat zij haar beoefenaar overal, in theologie en historie, in medische wetenschap en biologie, in philologie en psychologie, in natuur- en rechts- en mathematische filosofie den levenden God laat ontmoeten.

En dat is de levende God in Christus.

Immers, de samenhang in het bestaande is door de zonde op duizendmaal duizend en tienduizendmaal tienduizend plaatsen *gebroken*.

De ongeloovige wetenschap weet daar geen raad mee.

Zij kan de wereld niet als een eenheid zien.

Zij speelt met brokken samenhang in haar schoot. Zij komt over de gebrokenheid nooit heen.

Daarom valt zij ook in vakwetenschappen uit elkaar.

Maar de Calvinistische wetenschap is ervan verzekerd, dat Christus niet alleen is de Scheppings- maar ook de Herscheppingsmiddelaar. Hij zal eenmaal den samenhang volledig herstellen en is er nu reeds mee bezig. Hij zal eens bijeenvergaderen beide wat in den hemel en op de aarde is. Bij alle levens- en wereldraadsel schouwt zij Christus, in Wien alle schatten van wijsheid en kennis verborgen zijn.

Tot op zekere hoogte geldt dat van de christelijke wetenschap in het algemeen. Maar ook in de wetenschap bewijst het Calvinisme zich als *het meest konsekwente en het meest harmonieuze Christendom*. Noch de Roomsche, noch de Luthersche wetenschap, insoover men van de laatste kan spreken, durft de ontwikkelde gedachten zoo streng door te voeren als de Calvinistische.

En zoo dikwijls dan de Calvinist bij zijn weten-

schappelijk moet, zoo dan de Heere”.

In zijn we maar spreek woord mee.

Dat bewa voor abstrak voor bevroer

Dat doet aan ook niet ren; bezielin geleerden da geen man lijdenis sch zoekingen g maakt Hem

Eindelijk methode der

Ook hier volledigheid gen indruk H zich voor u gij leest en s eenigin voc grondslag. Z uitsluitend e ginselen. De ginselen is c bepaald.

Men hee meerde beg Daarmee sp men zelf we

Men verg Gereformeer van bepaling kunnen wor van die begn maakt. Tot k elwaren en nisme spot e

Wanneer huurt, zal d bieden van a de contrôle

bij verwante wachten het inhoud: bren zooveel spie en zooveel w komplexen, z telson. Het

Dit klem. Zeker het

is de roeping voor een fo mogelijk is.

Waant ec slagen.

Want ze eerst en bo

Diezelfde aan uw gelc voor een nie levensbescho wel door inte alle reflexie

Weest da beschrijving dat gij er de ze niet dood

Hier kome tistiek heeft

De waarde Gereformeer de Calvinist den aangesla

Zoo is dan subjekt en in vinistische w

In dien my dat het Gere teit ontrouw onzen God, ons tegemoet

Die mysti meerde Volk los te scheure